

INKLYUZIV TA'LIMDA TASVIRIY SAN'ATNING O'RNI

G'ulomova Mo'minaxon Nuriddin qizi

Qo'qon davlat Universiteti Sport va San'at fakulteti

Tasviriy san'at va Muhandislik grafikasi

yo'nalishi 02-25-guruh talabasi

Emeil: glmvaas@gmail.com

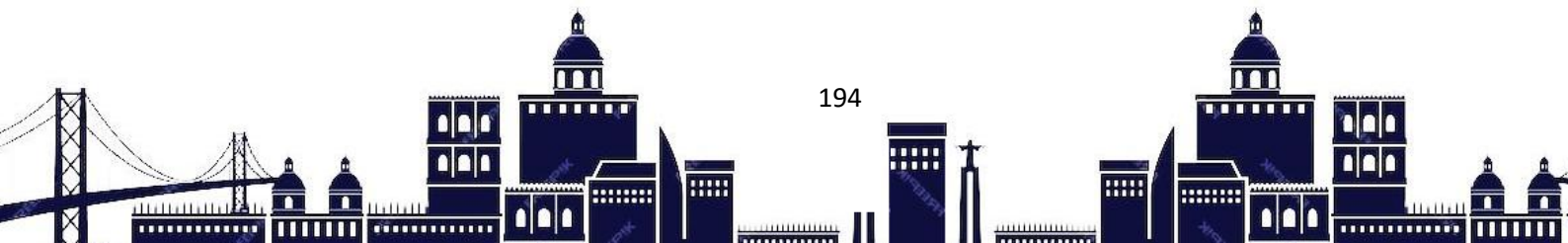
Annotatsiya: Maqolamda asosan inklyuziv ta'lim tizimida tasviriy san'at mashg'ulotlarining pedagogik va psixologik ahamiyati tahlil qilinadi. Inklyuziv ta'lim sharoitida tasviriy san'at bolalarning individual imkoniyatlarini namoyon etish, ularning emosional holatini barqarorlashtirish va ijtimoiy moslashuvini ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi. Maqolada tasviriy faoliyatning imkoniyati cheklangan bolalar rivojiga ta'siri, ijodiy faoliyat orqali muloqot ko'nikmalarini shakllantirish hamda art-terapiya elementlarining ahamiyati ilmiy manbalar asosida yoritib beriladi. Tadqiqot natijalari tasviriy san'at inklyuziv ta'lim jarayonida tenglik, hamkorlik va ijobiy psixologik muhitni shakllantirishda samarali pedagogik vosita ekanini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, tasviriy san'at, maxsus ehtiyojli bolalar, art-terapiya, ijtimoiy moslashuv.

Abstract: This article examines the pedagogical and psychological significance of visual arts in inclusive education. In an inclusive learning environment, visual art serves as an effective tool for revealing individual abilities, supporting emotional well-being, and facilitating social adaptation of children with special educational needs. The study highlights the impact of artistic activities on children's development, the role of creative expression in improving communication skills, and the importance of art-therapy elements based on scientific sources. The findings demonstrate that visual art is an effective pedagogical means for fostering equality, cooperation, and a positive psychological environment in inclusive education.

Keywords: inclusive education, visual art, children with special needs, art therapy, social adaptation.

Аннотация: В статье рассматривается педагогическое и психологическое значение изобразительного искусства в системе инклюзивного образования. В условиях инклюзивного обучения изобразительное искусство выступает эффективным средством раскрытия индивидуальных возможностей детей, стабилизации их эмоционального состояния и содействия социальной адаптации. В работе на основе научных источников анализируется влияние художественной деятельности на развитие детей с особыми образовательными потребностями, формирование коммуникативных навыков и значение элементов арт-терапии. Результаты исследования подтверждают, что изобразительное искусство

является эффективным педагогическим инструментом формирования равенства, сотрудничества и позитивной психологической среды в инклюзивном образовании.

Ключевые слова: *инклюзивное образование, изобразительное искусство, дети с особыми потребностями, арт-терапия, социальная адаптация.*

Kirish: Hozirgi kunda ta'lim tizimida insonparvarlik, tenglik va ijtimoiy adolat tamoyillariga asoslangan inklyuziv yondashuv muhim ahamiyat kasb etmoqda. Inklyuziv ta'limning asosiy maqsadi jismoniy, aqliy yoki psixologik imkoniyatlaridan qat'i nazar, barcha bolalar uchun sifatli ta'lim olish imkoniyatini yaratishdan iboratdir. Ushbu jarayonda bolalarning individual ehtiyojlari va qobiliyatlarini hisobga olish, ularning jamiyatga moslashuvini ta'minlash hamda ijtimoiy faolligini oshirish muhim pedagogik vazifa sifatida namoyon bo'ladi. Shu nuqtayi nazardan, inklyuziv ta'limda tasviriy san'atning o'rni va ahamiyati alohida dolzarblik kasb etadi.

Tasviriy san'at mashg'ulotlari bolalarning hissiy dunyosini boyitish, ijodiy fikrlashini rivojlantirish va o'zini erkin ifoda etish imkonini beruvchi samarali vositalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maxsus ta'lim ehtiyojlariga ega bolalar uchun tasviriy faoliyat so'z orqali ifodalash qiyin bo'lgan ichki kechinmalarni rasm, rang va shakl orqali ifoda etish imkoniyatini yaratadi. Bu jarayon bolalarda psixologik yengillik, o'ziga ishonch va ijobiy emosional holatni shakllantirishga xizmat qiladi.

Inklyuziv ta'lim sharoitida tasviriy san'at nafaqat estetik tarbiya vositasi, balki pedagogik va terapevtik ahamiyatga ega bo'lgan faoliyat turi sifatida ham namoyon bo'ladi. Ilmiy tadqiqotlarda tasviriy san'at elementlari asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar bolalarning mayda motorikasini rivojlantirish, diqqat va xotirani mustahkamlash, ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini shakllantirishda muhim rol o'ynashi qayd etilgan. Ayniqsa, art-terapiya elementlaridan foydalanish imkoniyati cheklangan bolalarning emosional holatini barqarorlashtirish va ularning ijtimoiy moslashuvini yengillashtirishda samarali natijalar bermoqda.

Bugungi kunda inklyuziv ta'limni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Shu jarayonda ta'lim mazmunini boyitish, innovatsion va ijodiy yondashuvlarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Tasviriy san'at mashg'ulotlari inklyuziv muhitda sog'lom va imkoniyati cheklangan bolalar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish, o'zaro hurmat va tushunishni shakllantirishga xizmat qiladi. Birgalikdagi ijodiy faoliyat bolalarda ijtimoiy tenglik g'oyalarini mustahkamlaydi va ularni jamiyatda faol ishtirok etishga tayyorlaydi.

Globallashuv va ta'limning modernizatsiyasi sharoitida inklyuziv ta'lim jarayoniga san'atning integratsiyasi pedagogik jihatdan muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tasviriy san'at orqali bolalarda nafaqat estetik did, balki hayotiy ko'nikmalar, muloqot madaniyati va ijtimoiy faollik ham rivojlanadi. Shu sababli tasviriy

san'at mashg'ulotlarini inklyuziv ta'lim tizimida samarali tashkil etish masalasi ilmiy tadqiqotlarni talab qiluvchi dolzarb yo'nalishlardan biridir. Maqolaning dolzarbligi shundaki, unda inklyuziv ta'lim jarayonida tasviriy san'atning pedagogik va psixologik imkoniyatlari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi tasviriy san'at mashg'ulotlarining maxsus ehtiyojli bolalar rivojiga ta'sirini o'rganish, ularning ijtimoiy moslashuvi va shaxsiy rivojlanishidagi o'rnini aniqlashdan iboratdir. Ushbu yondashuv inklyuziv ta'limni takomillashtirish va tasviriy san'atdan samarali foydalanish bo'yicha ilmiy xulosalar chiqarish imkonini beradi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya: Inklyuziv ta'lim masalasi so'nggi yillarda pedagogika va psixologiya fanlarida ustuvor tadqiqot yo'nalishlaridan biri sifatida shakllandi. Ilmiy adabiyotlarda inklyuziv ta'lim barcha bolalar, jumladan, imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun teng ta'lim imkoniyatlarini yaratishga qaratilgan insonparvar pedagogik tizim sifatida talqin qilinadi. Tadqiqotchilar ushbu tizimda san'at, xususan tasviriy san'atning o'zni alohida ahamiyatga ega ekanini ta'kidlaydilar.

Xorijiy ilmiy manbalarda tasviriy san'at inklyuziv ta'limda art-terapiya elementi sifatida keng o'rganilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, rasm chizish, bo'yash va boshqa ijodiy faoliyat turlari bolalarning emosional holatini barqarorlashtiradi, stress va tashvish darajasini kamaytiradi hamda o'z-o'zini ifodalash imkoniyatlarini kengaytiradi. Ayniqsa, nutqiy yoki psixologik qiyinchiliklarga ega bolalar uchun tasviriy faoliyat muhim kommunikativ vosita vazifasini bajaradi.

Mahalliy pedagogik adabiyotlarda ham inklyuziv ta'lim jarayonida tasviriy san'atning tarbiyaviy va rivojlantiruvchi ahamiyati yoritilgan. O'zbek olimlari tasviriy san'at mashg'ulotlari orqali bolalarda ijtimoiy moslashuv, jamoada ishlash ko'nikmalari va o'ziga bo'lgan ishonchni shakllantirish mumkinligini asoslab beradilar. Tasviriy san'at mashg'ulotlari sog'lom va maxsus ehtiyojli bolalarni birgalikda ijodiy faoliyatga jalb etib, tenglik va hamkorlik muhitini yaratadi.

Mazkur tadqiqotda metodologik asos sifatida tahliliy, qiyosiy va pedagogik kuzatuv usullaridan foydalanildi. Ilmiy izlanish jarayonida inklyuziv ta'lim va tasviriy san'atga oid mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar o'rganildi, san'at mashg'ulotlarining bolalar rivojiga ta'siri tahlil qilindi. Shuningdek, umumlashtirish va tizimlashtirish metodlari yordamida olingan ilmiy xulosalar tartibga solindi.

Muhokama va natijalar: o'tkazilgan ilmiy tahlillar inklyuziv ta'lim jarayonida tasviriy san'at mashg'ulotlari bolalarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, tasviriy san'at bilan muntazam shug'ullangan bolalarda emosional barqarorlik, o'zini erkin ifoda etish va ijodiy faollik darajasi sezilarli darajada oshgan.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, imkoniyati cheklangan bolalar tasviriy faoliyat jarayonida o'z ichki kechinmalarini rasm orqali ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu holat ularning psixologik holatini yengillashtirib, ijtimoiy muhitga moslashuvini tezlashtiradi. Shu bilan birga, sog'lom bolalar bilan birgalikda olib borilgan ijodiy mashg'ulotlar o'zaro hurmat, tushunish va empatiya tuyg'ularini rivojlantiradi.

Muhokama jarayonida aniqlanganki, tasviriy san'at inklyuziv ta'limda nafaqat estetik tarbiya vositasi, balki samarali pedagogik mexanizm sifatida ham namoyon bo'ladi. Rasm chizish, bo'yash va kollaj ishlari bolalarning mayda motorikasini rivojlantiradi, diqqat va xotirani mustahkamlaydi. Ayniqsa, art-terapiya elementlaridan foydalanish bolalarning ruhiy holatini barqarorlashtirishda muhim rol o'ynaydi.

Xulosa: Xulosa qilib aytishim mumkinki maqolamda inklyuziv ta'lim tizimida tasviriy san'atning pedagogik va psixologik ahamiyati tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tasviriy san'at mashg'ulotlari imkoniyati cheklangan bolalarning emosional holatini yaxshilash, ularning ijtimoiy moslashuvini ta'minlash va ijodiy salohiyatini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi.

Inklyuziv ta'limda tasviriy san'at bolalar o'rtasida tenglik, hamkorlik va o'zaro hurmat muhitini shakllantirishga xizmat qiladi. Tasviriy san'at mashg'ulotlarini ta'lim jarayoniga tizimli va maqsadli ravishda joriy etish inklyuziv ta'lim samaradorligini oshiradi. Shu bois, tasviriy san'atdan inklyuziv ta'limda keng va ilmiy asoslangan holda foydalanish bugungi kunning muhim pedagogik vazifalaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. UNESCO. Inclusive Education: Guidelines for Inclusion. – Paris, 2017.
2. World Health Organization. Disability and Health. – Geneva, 2020.
3. Vygotsky L.S. Mind in Society. – Cambridge: Harvard University Press, 1978.
4. Lowenfeld V., Brittain W. Creative and Mental Growth. – New York, 1987.
5. Malchiodi C. Art Therapy and Children. – New York: Guilford Press, 2012.
6. Tolipov O'. Inklyuziv ta'lim asoslari. – Toshkent, 2019.
7. Qosimov M. Tasviriy san'at va tarbiya. – Toshkent: Fan, 2018.
8. Abdullayev S. Tasviriy faoliyat metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
9. Hallahan D., Kauffman J. Exceptional Learners. – Boston, 2014.
10. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Inklyuziv ta'limni rivojlantirishga oid qarorlari. – Toshkent, 2021.

11. Bakhtiyorovich, Ismonov Khurshidbek, and Ruziyev Nuriddin Mukhammadaliyevich. "Pairing, Their Own Aspects and Corresponding Methods of Work with Pairing in the Autocad Software." International Journal on Orange Technologies 3.12 (2021): 211-216.

12. qizi Abduraimova, Muazzamoy Abduqodir.

"PERSPEKTIVA." INTERNATIONAL CONFERENCES. Vol. 1. No. 11. 2022.

13. Xurshidbek, Ismonov, Rustamov Umurzoq, and Abduraimova Muazzamoy. "MARKAZIY VA PARALLEL PROYEKSIYA ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO 'RINISHLARI." Educational Research in Universal Sciences 1.4 (2022): 70-81.

14. Ismonov, Xurshidbek Baxtiyorovich, and Muazzamoy Abduqodir qizi Abduraimova. "ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO 'RINISHLARI." Educational Research in Universal Sciences 1.3 (2022): 288-296.

15. Qizi, Abduraimova Muazzamoy Abduqodir. "PROJECTION AND AXONOMETRY."

16. "UMUM TA'LIM MAKTABLARDA CHIZMACHILIK FANINI O'QITISHNING HOZIR HOLATI." Oriental Art and Culture, Vol. 5, No. 6, 2024, pp. 65–69.